

TAINA
ISTORIJA

Biblioteka
SUPERNOVA

Urednik
Petar V. Arbutina

Naslov originala
Donna Tartt
THE SECRET HISTORY

Copyright © Donna Tartt, 1992
All rights reserved.
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

DONA TART
TAJNA
ISTORIJA

Prevod sa engleskog
Lazar Macura

*Za Breta Istone Elisa,
čija plemenitost neće nikada prestati da greje moje srce;
i za Pola Edvarda Meglojna,
muzu i mecenu,
najdražeg prijatelja koga ću ikad imati na ovom svetu.*

Zanima me sada poreklo filologa i tvrdim sledeće:

1. Mlad čovek možda ne može da zna ko su Grci i Rimljani.
2. On ne zna da li je kadar da spoznaje o njima.

– FRIDRIH NIČE,
Unzeitgemässe Betrachtungen

Hajdemo onda da provedemo časove dokolice u pričanju priča,
a naša priča će predstavljati obrazovanje naših junaka.

– P L A T O N,
Država, KNJIGA II

U V O D

SNEG u planinama se topio, a Bani je bio mrtav nekoliko nedelja pre nego što smo shvatili težinu svoje situacije. Znete, bio je mrtav deset dana pre nego što su ga našli. Bila je to jedna od najvećih potraga u istoriji Vermonta – uključeni pripadnici državne bezbednosti, FBI, čak i vojni helikopter; zatvoren koledž, zatvorena fabrika boja u Hemdenu, ljudi iz Nju Hempšira, sa severa države Njujork, pa čak i iz Bostona.

Teško je poverovati da je Henrijev skromni plan mogao tako dobro da funkcioniše uprkos ovim nepredviđenim okolnostima. Nismo name-
ravali da sakrijemo telo tamo gde ne bi moglo da bude pronađeno. U stvari, nismo ga uopšte sakrili, nego smo ga jednostavno ostavili na mestu gde je palo, u nadi da će se neki nesrećni prolaznik spotaći o njega pre nego što iko primeti da ga nema. Bila je to priča koja se sama kazivala, jednostavno i lepo: klimave stene, telo na dnu provalije s jasnim prelomom vrata i blatnjavi tragovi klizanja odozgo nadole; nesreća na izletu, ni više ni manje, i moglo je da ostane na tome, na tihim suzama i malom pogrebu, da nije bilo snega koji je pao te noći; on ga je pokrio bez ikakvog traga, a deset dana kasnije, kada se sneg konačno otopio, pripadnicima državne bezbednosti i FBI, i tragačima iz grada, svima je postalo jasno da su više puta prelazili preko njegovog tela dok je sneg iznad njega bio čvrst poput leda.

Teško je poverovati da je do takve frke došlo zbog čina za koji sam ja bio delimično odgovoran, a još teže je poverovati da sam mogao da prođem kroz to – kamere, uniforme, crna mnoštva prosuta po planinskom vodopadu poput mrava u činijici za šećer – ne izazivajući ni trun-ku sumnje. Ali prolazak kroz sve to bilo je jedno; za odlazak se, nažalost,

ispostavilo da je sasvim nešto drugo, i mada u jednom trenutku pomislih da sam tu provaliju zauvek napustio, nekad davno, jednog aprilskog popodneva, sada nisam više tako siguran. Sada kada su tragači otišli i život oko mene se smirio, došao sam do spoznaje da dok sam godinama zamišljao da se nalazim negde drugde, u stvarnosti sam sve vreme bio tamo: tamo, na vrhu, pored blatnjavih tragova točkova u mladoj travi, gde je nebo tamno nad uzdrhtalim beharom jabuka i gde se prva groznica snega koji će pasti te noći već oseća u vazduhu.

Šta radite ovde gore?, reče Bani, iznenađen, kada je shvatio da nas četvoro čekamo njega.

Pa, tražimo novu paprat, reče Henri.

A nakon što smo stajali šapćući u šipragu – poslednji pogled na telo i poslednje osvrtnje naokolo, nema ispalih ključeva, nema izgubljenih naočara, svi imaju sve? – i onda krenuli u koloni po jedan kroz šumu, još jednom sam se osvrnuo da pogledam kroz šiblje koje je poskočilo da zatvori stazu iza mene. Iako se sećam povratka i prvih retkih pahulja snega koje su promicale kroz borove, zahvalnog upadanja u kola i spuštanja nizbrdo poput porodice na odmoru, s Henrijem koji vozi stisnutih vilica preko rupčaga, a mi ostali naginjemo se preko sedišta i čavrljamo kao deca, iako se odveć dobro sećam duge strašne noći koja je bila pred nama i dugih strašnih dana i noći koji su usledili, treba samo da se osvrnem preko ramena i da odbacim sve te godine i da ponovo vidim iza sebe tu provaliju koja se uzdiže sva zelena i crna kroz šiblje, sliku koja me neće nikad napustiti.

Mislim da sam nekad u životu imao svu silu priča, ali sada nema nijedne druge. Ovo je jedina priča koju ću ikad moći da ispričam.

Knjiga I

P o g l a v l j e 1

DA LI nešto kao „fatalna greška“, ona upadljiva pukotina koja prolazi posred života, postoji van književnosti? Nekad sam mislio da ne postoji. Sada mislim da postoji. A mislim da je moja ovo: morbidna čežnja za slikovitim po svaku cenu.

A moi. L'histoire d'une de mes folies.

Zovem se Ričard Pejpen. Dvadeset osam mi je godina i nisam video Novu Englesku niti koledž Hemden pre svoje devetnaeste godine. Po rođenju sam Kalifornijac, a takođe, to sam nedavno otkrio, i po prirodi. To je nešto što priznajem tek sada, posle svršenog čina. Nije ni važno.

Odrastao sam u Plejnu, malom silicijumskom selu na severu. Nemam ni sestara ni braće. Otac je držao benzinsku stanicu, a majka je bila kod kuće dok nisam porastao i dok nisu došla teža vremena, a onda je išla da radi kao telefonistkinja u kancelariji jedne od fabrika čipova u blizini San Hozea.

Plejno. Ova reč asocira na drajv-in bioskope, na kuće u nizu, na toplotne talase koji se dižu sa asfalta. Godine koje sam proveo tamo stvorile su mi potrošnu prošlost, za jednokratnu upotrebu poput plastične šolje. Što mislim da je, na neki način, bio veoma veliki poklon. Posle odlaska od kuće, mogao sam da osmislim novu i daleko lepšu istoriju, punu divnih, pojednostavljenih uticaja okoline; živopisnu prošlost, lako pristupačnu strancima.

Zaslepljujuća svetlost ovog izmaštanog detinjstva – punog bazena i lugova pomorandži i raspusnih estradnih roditelja – gotovo da je zasednila sumorni original. U stvari, kad pomislim na svoje stvarno detinjstvo, ne mogu da se setim mnogo toga izuzev tužne zbrke stvari: patika koje sam nosio cele godine; slikovnica i stripova iz supermarketeta; malo

zanimljivosti, još manje lepote. Bio sam miran, visok za svoje godine, sklon pegama od sunca. Nisam imao mnogo prijatelja, ali ne znam da li je to bilo stvar izbora ili okolnosti. Bio sam dobar učenik, čini mi se, ali ne izuzetno dobar; voleo sam da čitam – *Toma Svifta*, Tolkinove knjige – ali i da gledam televiziju, što sam radio ležeći na tepihu našeg praznog dnevnog boravka u dugim popodnevim posle škole.

Stvarno ne mogu da se setim mnogo stvari iz tih godina, izuzev izvesnog raspoloženja koje je prožimalo većinu njih, melanholičnog osećanja koje povezujem sa gledanjem *Čudesnog sveta Volta Diznija* nedeljom uveče. Nedelja je bila tužan dan – rani odlazak na spavanje, sledećeg jutra je škola, stalno sam brinuo da sam loše uradio domaći – ali dok sam posmatrao vatromet na noćnom nebu iznad osvetljenih zankova Diznilenda, obuzimalo me je sveopšte osećanje strepnje, zarobljenosti unutar dosadnog kruga škole i kuće: okolnosti koje su, barem za mene, predstavljale empirijski dokaz turobnosti. Moj otac je bio loš, naša kuća ružna, a majka se nije mnogo starala o meni; odeća mi je bila jeftina, šišali su me skoro na nulu, i činilo se da me u školi baš niko ne voli naročito; a kako je sve to bilo tako otkad pamtim, osećao sam da će se taj depresivni tok svakako nastaviti unedogled. Ukratko: osećao sam da je moj život uprljan na neki jedva primetan, ali suštinski način.

Pretpostavljam da zato nije čudno što imam problema da svoj život pomirim sa životom mojih prijatelja, ili barem s njihovim životom kakvim ga ja zamišljam. Čarls i Kamila su siročad (kako sam samo u detinjstvu žudeo da budem siročić) koju su podigle baka i baba-tetka u staroj kući u Virdžiniji; detinjstvo o kojem volim da razmišljam, s konjima i rekama i amber-drvetom. A Frensis. Njegova majka, kad ga je rodila, imala je samo sedamnaest godina – bledunjava kapriciozna devojčica sa riđom kosom i bogatim tatom, koja je pobešla s bubnjarem za Vens Vejn i s njegovim Muzičkim ljubavnicima, drugorazrednom rok-grupom. Vratila se kući posle tri nedelje, a brak je poništen posle šest; i kao što Frensis voli da kaže, deda i baba su ih podigli kao brata i sestru, njega i njegovu majku, podigli su ih u tako veličanstvenom stilu, da su čak i torokuše bile impresionirane – engleske dadilje i privatne škole, letovanja u Švajcarskoj, zimovanja u Francuskoj. Razmislite čak i o prostodušnom starom Baniju, ako hoćete. Nije imao detinjstvo mornarskih kaputa i časova plesa ništa više nego ja. Nego američko detinjstvo. Sin Klemsonove fudbalske zvezde koji je postao bankar. Četvorica braće,

bez sestara, u bučnoj kući u predgrađu, s jedrilicama i teniskim reketima i zlatnim retriverima; letovanja na Kejv Kodu, internatske škole u blizini Bostona i izleti kolima za vreme fudbalske sezone; vaspitanje suštinski prisutno kod Banija u svakom smislu, od načina na koji se s vama rukovao, do načina na koji je pričao vic.

Nemam sada, niti sam ikad imao, ništa zajedničko ni sa kim od njih, ništa osim poznavanja grčkog i jedne godine života koju sam proveo s njima u društvu. A ako je ljubav zajednička stvar, mislim da nam je i ona bila zajednička, iako shvatam da bi to moglo da zvuči malo čudno u svetlu priče koju se spremam da ispričam.

Kako da počnem.

Posle srednje škole pohađao sam mali koledž u rodnom gradu (roditelji su bili protiv zato što mi je jasno rečeno da se od mene očekuje da pomažem ocu u poslu, što je bio jedan od mnogih razloga zbog kojih sam toliko žudeo da pobegnem) i, tokom dve godine provedene tamo, učio sam starogrčki. Nije to bilo zbog ljubavi prema tom jeziku, nego zato što sam se pripremao za studije medicine (vidite, novac je bio jedini način da popravim svoju sudbinu, doktori lepo zarađuju, *quod erat demonstrandum*), a moj mentor je predložio da uzmem jezik da bih ispunio zahtev iz humanističkih nauka; a kako su se časovi grčkog slučajno održavali po podne, izabrao sam grčki da bih ponedeljkom mogao da spavam do kasno. Bila je to sasvim slučajna odluka, za koju se, kao što ćete videti, ispostavilo da je bila sudbonosna.

Bio sam uspešan u grčkom, isticao sam se, i čak sam na poslednjoj godini dobio nagradu Katedre za klasične jezike. Bilo je to moje omiljeno predavanje zato što je bilo jedino koje je držano u normalnoj učionici – nije bilo ćupova s kravljim srcima, nije bilo mirisa formaldehida, nije bilo kaveza punih majmuna koji vrište. U početku sam mislio da marljivim radom mogu da prevladam suštinsku gadljivost i nenaklonost prema svom predmetu, da možda još marljivijim radom mogu da podstaknem nešto kao dar za njega. Ali to nije bio slučaj. Kako su meseci prolazili, ostajao sam nezainteresovan, bilo mi je skoro mučno od učenja biologije; ocene su mi bile slabe; prezirao sam profesore, a isto tako i kolege. Zahvaljujući onome što je i meni delovalo kao zla kob i Pirova pobeda, prebacio sam se na englesku književnost, ne govoreći ništa roditeljima. Osećao sam da ovim presecam sopstveni grkljan, da će mi sigurno biti veoma žao, budući još uveren da je bolje da propadnem

na unosnom polju nego da napredujem na polju za koje me je otac (koji nije znao ništa ni o finansijama ni o akademiji) uveravao da je najneprofitabilnije; koje će neminovno rezultirati time da se smucam oko kuće do kraja života, tražeći novac od njega; novac koji, u to me je energično uveravao, nema uopšte nameru da mi daje.

Tako sam studirao književnost i više sam je voleo. Ali kuću nisam voleo više. Ne mislim da mogu da objasnim očaj koji je okolina izazivala u meni. Iako sada pretpostavljam, s obzirom na date okolnosti i na moje raspoloženje, da bih bio nesrećan bilo gde, u Bijaricu ili Karakasu ili na Kapriju, tada sam bio uveren da je moja nesreća prirodjena tom mestu. Možda je delom tako i bilo. Iako je u izvesnoj meri Milton u pravu – um je sam svoje mesto i u sebi može da stvori raj od pakla i tako dalje – ipak je jasno da je Plejno bio manje izvajan po uzoru na raj a više po uzoru na ono drugo, bolnije mesto. U srednjoj školi sam razvio naviku da posle nastave lunjam po trgovačkim molovima, krećući se kroz svetle, hladne međuspratove dok ne bih bio toliko ošamućen potrošačkom robom i proizvodnim šiframa, šetalištima i pokretnim stepeništem, ogledalima i muzikom s razglasa, bukom i svetlošću, da u mom mozgu pregori osigurač i da odjednom sve postane nerazumljivo: boja bez oblika, žamor odvojenih molekula. Zatim bih kao zombi otišao do parkirališta i odvezao se na košarkaško igralište, gde čak ne bih ni izašao iz kola, nego bih sedeo s rukama na volanu i buljio u žičanu ogradu i požutelu zimsku travu dok ne zađe sunce i dok se ne smrači toliko da više ništa ne vidim.

Iako sam imao zbrkanu ideju da je moje nezadovoljstvo boemsko, nekako marksističko po poreklu (kad sam bio tinejdžer, pravio sam budalastu predstavu od socijalizma, uglavnom da bih nervirao oca), nisam zaista mogao ni da počnem da ga shvatam; i vrlo bih se naljutio ako bi neko rekao da je to zbog jake puritanske crte u mom karakteru, što je, u stvari, bio slučaj. Nedavno sam našao ovaj odlomak u jednoj staroj svesci, napisan kad mi je bilo oko osamnaest godina: „Za mene u ovom mestu postoji miris truleži, miris truleži koji stvara trulo voće. Nigde, nikada, nije grozna mehanika rađanja i snošaja i smrti – tih monstruoznih životnih preokreta koje Grci nazivaju *mijazma*, skrnavljenje – bila tako brutalna ili bila naslikana da izgleda tako lepo; niti se toliko ljudi uzdalo u laži i promenljivost i smrt smrt smrt.“

Mislim da je ovo prilično gruba stvar. Po tome kako zvuči, da sam tada živeo u Kaliforniji, verovatno bih završio u nekom kultu, ili bih u

najmanju ruku praktikovao neku čudnu dijetu. Sećam se da sam negde u to vreme čitao o Pitagori, da su me neke njegove ideje čudno privlačile – bela odežda, na primer, ili uzdržavanje od hrane koja ima dušu.

Umesto toga, završio sam na Istočnoj obali.

Na Hemden sam sleteo igrom sudbine. Jedne noći, za vreme dugog praznovanja Dana zahvalnosti, ispunjenog kišnim vremenom, konzerviranim brusnicama, igrama loptom koje bruje s televizijskog ekrana, otišao sam u svoju sobu posle svađe s roditeljima (ne sećam se te naročite svađe, znam samo da smo se uvek svađali zbog novca i škole) i preturao po ormanu, pokušavajući da nađem kaput, kad je iz njega izletela brošura sa koledža Hemden, Hemden, Vermont.

Bila je stara dve godine, ta brošura. U srednjoj školi, mnogo koledža mi je slalo promotivne materijale zato što sam bio uspešan na prijemnim ispitima, iako nažalost ne dovoljno uspešan da bi mi to garantovalo stipendiju, a ovu brošuru sam držao u knjizi iz geometrije tokom cele poslednje godine.

Ne znam zbog čega je bila u ormanu. Pretpostavljam da sam je sačuvao zato što je bila tako lepa. Tokom poslednje godine proveo sam desetine sati posmatrajući fotografije, kao da ću, gledajući ih dugo i dovoljno čežljivo, nekom vrstom osmoze biti prenet u njihovu bistru, čistu tišinu. Još uvek se sećam tih slika, kao slika u pričama koje čovek voli kao dete. Blistave livade, planine koje isparavaju u treperavoj daljini; lišće do članaka na vetrovitom jesenjem putu; logorske vatre i magla u dolinama; violončela, tamna prozorska okna, sneg.

Koledž Hemden, Hemden, Vermont. Osnovan 1895. (Samo ovo je bila činjenica koja je izazivala čuđenje; ništa od onoga što sam poznavao u Plejnu nije bilo osnovano pre 1962.) Pet stotina studenata. Oba pola. Naprednih. Koji studiraju društvene nauke. Vrlo probranih. „Obezbeđujući zaokružen kurs proučavanja društvenih nauka, Hemden ne nastoji samo da studentima dâ čvrst temelj u odabranom polju nego i uvid u sve discipline zapadnjačke umetnosti, civilizacije i misli. Čineći to, nadamo se da pojedincima pružamo ne samo činjenice nego i građu mudrosti.“

Koledž Hemden, Hemden, Vermont. Čak je i naziv imao strog anglikanski ritam, barem za moje uho, koje je beznadežno žudelo za Engleskom i bilo mrtvo za sladunjave tamne ritmove malih misionarskih gradova. Dugo sam gledao u sliku zgrade koju su nazivali Studentski centar. Bila je prelivena slabašnom, akademskom svetlošću – drugačija

od Plejna, drugačija od svega što sam ikad spoznao – svetlošću koja me je terala da razmišljam o dugim satima u prašnjavim bibliotekama, o starim knjigama i tišini.

Majka je pokucala na vrata, izgovorivši moje ime. Nisam joj otvorio. Istrgao sam obrazac sa zadnje strane brošure i počeo da ga ispunjavam. *Ime:* Džon Ričard Pejpen. *Adresa:* Mimoza Kort 4487, Plejno, Kalifornija. Da li biste želeli da dobijete informacije o finansijskoj pomoći? Da. Poslao sam ga sledećeg jutra.

Naredni meseci bili su beskonačna dosadna borba s papirologijom, puna zastoja, rovovska. Moj otac je odbio da popuni papire za finansijsku pomoć; na kraju sam, u očajanju, ukrao poreske povratnice iz pretinca za rukavice njegove „tojote“ i sam ih popunio. Još čekanja. A onda dopis od referenta za prijem. Bio je potreban razgovor i kad bih mogao da dođem u Vermont? Nisam imao novca za putovanje avionom u Vermont, pa sam mu pisao i to mu saopštio. Ponovo čekanje, još jedan dopis. Koledž će mi nadoknaditi putne troškove ako bude prihvaćena njihova ponuda za stipendiju. U međuvremenu je stigao predlog paketa finansijske pomoći. Ulog moje porodice trebalo je da bude veći nego što je otac rekao da može da obezbedi, i nije hteo da ga plati. Ova vrsta gerilskog rata trajala je osam meseci. Čak ni danas ne razumem u potpunosti lanac događaja koji me je doveo u Hemden. Simpatični profesori pisali su pisma; u mom slučaju pravljene su razne vrste predsedana. I manje od godinu dana pošto sam seo na zlatni čupavi tepih svoje sobice u Plejnu i impulsivno popunio upitnik, silazio sam s autobusa u Hemden, s dva kofera i pedeset dolara u džepu.

Nikada ranije nisam bio istočno od Santa Fea, nikada severnije od Portlanda, a – kada sam sišao s autobusa posle duge, teške noći koja je počela negde u Ilinoisu – bilo je šest časova ujutro, a sunce se dizalo nad planinama, svuda breze i neverovatno zelene livade; meni je, ošamućenom od noći i nesanice i od tri dana na auto-putu, to izgledalo kao zemlja iz snova.

Studentske spavaonice nisu čak ni bile spavaonice – ili, u svakom slučaju ne kao one koje sam ja poznao, sa zidovima od ugljenih blokova i deprimirajućom, žućkastom svetlošću – nego bele daščane kuće sa zelenim kopcima, smeštene iza Studentskog centra, u lugovima javora i jasena. Svejedno mi nije nikada palo na pamet da će moja soba, gde god da bude, biti bilo šta osim ružna i razočaravajuća, i doživeo sam nešto

kao mali šok kad sam je video prvi put – bela soba s velikim prozorima okrenutim prema severu, monaška i prazna, sa izbrazdanim hrastovim podovima i tavanicom nagnutom kao na mansardi. Prve večeri sedeo sam na krevetu u suton, dok su zidovi polako prelazili iz zlatne boje u crnu, slušajući nečiji sopran koji se vrtoglavo penjao i spuštao na drugom kraju hodnika, dok konačno svetla nije sasvim nestalo, a onaj daleki sopran izvijao se neprestano u tami kao neki anđeo smrti, i ne mogu da se setim da je vazduh ikad izgledao tako visok i hladan i proređen kao te noći, ili da sam se ikad osećao tako daleko od nisko položenih kontura prašnjavog Plejna.

Prve dane pre nego što su počela predavanja provodio sam sâm u svojoj divno okrečenoj sobi, na blistavim livadama Hemdena. I bio sam srećan tih prvih dana kao nikada pre, lutajući poput mesečara, ošamućen i pijan od lepote. Grupa rumenih devojaka koje igraju fudbal, s kiki-cama koje lete, njihovi povici i smeh koji se blago prenose iznad baršunastog, u suton utonulog terena. Stabla jabuka koja stenju pod teretom plodova, crvene jabuke dole na travi, težak sladak miris plodova koji trule na zemlji i neprestano zujanje osa oko njih. Toranj sa satom na Studentskom centru: cigla obrasla bršljanom, beli šiljak začaran u maglovitoj daljini. Šok prvog noćnog susreta sa brezom, koja se propinje u mraku, hladna i vitka poput duha. I noći, veće nego u mašti: crne i vetrovite i ogromne, nemirne i podivljale od zvezda.

Planirao sam da se ponovo prijavim za grčki, budući da je to bio jedini jezik u kojem sam bio donekle uspešan. Ali kada sam to rekao mentoru kome sam bio dodeljen – profesoru francuskog koji se zvao Žorž Laforž, sa maslinastim tenom i uskim, dugačkim nosom kao kod kornjače – on se samo nasmešio i skupio prste. „Nažalost, to može biti problem“, reče na akcentovanom engleskom.

„Zašto?“

„Imamo samo jednog profesora starogrčkog, i vrlo je probirljiv po pitanju studenata.“

„Učio sam grčki dve godine.“

„To verovatno neće ništa značiti. Osim toga, ako hoćete da studirate englesku književnost, biće vam potreban neki savremeni jezik. Još ima mesta na mom početnom kursu francuskog, kao i na nemačkom

i italijanskom. Što se tiče španskog“ – zaključio je listu – „španski je uglavnom popunjen, ali ako hoćete, porazgovaraću sa g. Delgadom.“

„Možda biste, umesto toga, mogli da porazgovarate sa profesorom grčkog.“

„Ne znam da li bi to uopšte pomoglo. On prima samo ograničen broj studenata. Vrlo ograničen broj. Uz to, po mom mišljenju, on vrši selekciju pre na ličnoj nego na akademskoj osnovi.“

U njegovom glasu osećala se doza sarkazma; kao i sugestija, ukoliko je meni svejedno, da bi voleo da prekine ovaj razgovor.

„Ne znam šta hoćete da kažete“, rekoh.

U stvari, mislio sam da znam. Laforžov odgovor me je iznenadio. „Nije ništa takvo“, reče on. „Naravno da je on izvrstan naučnik. Isto tako je sasvim šarmantan. Ali ima, prema mom mišljenju, neke čudne ideje u vezi s nastavom. On i njegovi studenti praktično nemaju nikakvog kontakta sa ostalim studentima. Ne znam zbog čega i dalje unose njegove kurseve u opšti katalog – to je obmana, svake godine stvara se ista zbrka – zato što su, govoreći praktično, ta predavanja zatvorena. Kažu da je za studiranje kod njega potrebno da je kandidat pročitao prave stvari, da deli s njim slične stavove. Neprestano se ponavlja da rasteruje studente kao što ste vi, koji su se prethodno bavili klasičnim jezicima. Kod mene“ – namrštio se – „ako student hoće da uči ono što ja predajem i ako je kadar, primam ga na predavanja. Vrlo demokratski, zar ne? To je najbolji način.“

„Da li se takva stvar ovde često događa?“

„Naravno. Teških profesora ima u svakoj školi. I mnogo“ – na moje iznenađenje, utišao je glas – „mnogo ih je ovde koji su daleko teži od njega. Iako moram da vas zamolim da me ne citirate po tom pitanju.“

„Neću“, rekoh, pomalo začuđen ovim iznenadnim poverljivim tonom.

„Stvarno je važno da to ne činite.“ Naginjao se prema meni šapćući, njegova sitna usta su se jedva pomerala dok je govorio. „Moram da insistiram. Možda vi niste svesni toga, ali ja imam nekoliko strašnih neprijatelja na Odeljenju za književnost. Čak i, mada će vam biti teško da poverujete, *ovde na mojoj katedri*. Osim toga“, nastavio je normalnijim tonom, „on je poseban slučaj. Godinama predaje ovde i odbija da prima platu za svoj rad.“

„Zašto?“

„Bogat je čovek. Poklanja platu koledžu iako mislim da prihvata jedan dolar godišnje, u svrhu poreza.“

„Oh“, rekoh. Iako sam se na Hemdenu nalazio samo nekoliko dana, već se bejah navikao na službena objašnjenja finansijskih poteškoća, ograničenih donacija, kresanja troškova.

„A što se mene tiče“, reče Laforž, „dovoljno volim da predajem, ali imam ženu i kćer u školi u Francuskoj – novac dobro dođe, zar ne?“

„Možda ću svejedno razgovarati s njim.“

Laforž sleže ramenima. „Možete da pokušate. Ali ja vam savetujem da ne ugovarate sastanak, ili vas verovatno neće primiti. Zove se Džulijan Morou.“

Nisam bio naročito zagrizao za grčki, ali me je ono što mi je rekao Laforž zaintrigiralo. Sišao sam niz stepenice i ušao u prvu kancelariju koju sam primetio. Sitna žena kiselog izgleda, umorne plave kose, sedela je za stolom u prednjem delu, jedući sendvič.

„Vreme je užine“, reče ona. „Dođi u dva.“

„Izvinite. Ja samo tražim profesorsku kancelariju.“

„Pa, ja sam sekretarica, nisam dispečer. Ali možda znam. Koji profesor?“

„Džulijan Morou.“

„Ah, on“, reče ona iznenađeno. „Šta hoćeš s njim? Mislim da je gore, u Liceju.“

„Koji kabinet?“

„On je jedini profesor tamo. Voli mir i tišinu. Naći ćeš ga.“

U stvari, Licej nije bilo uopšte lako naći. Beše to mala zgrada na rubu kampusa, stara i toliko obrasla u bršljan, da se gotovo nije razlikovala od krajolika. U prizemlju su bile slušaonice i učionice, sve prazne, sa čistim tablama i sveže premazanim podovima. Vrteo sam se bespomoćno dok konačno nisam ugledao stepenište – malo i slabo osvetljeno – u daljem uglu zgrade.

Kad sam se popeo, našao sam se u dugačkom, pustom hodniku. Uživajući u odjeku koraka na linoleumu, hodao sam brzo, gledajući u zatvorena vrata i tražeći brojeve ili imena, dok nisam došao do vrata s mesinganim ramom u kojem se nalazila kartica na kojoj je pisalo DŽULIJAN MOROU. Zastao sam na trenutak i onda sam pokucao kratko tri puta.

Prošao je otprilike jedan minut, pa drugi, a onda su se bela vrata samo odškrinula. Jedno lice se zagledalo u mene. Beše to malo, mudro

lice, spremno i pribrano poput pitanja; i mada su neke njegove crte podsećale na mladost – vragolasta izvijenost obrva, fine crte nosa i vilice i usta – nije to nipošto bilo mlado lice, a kosa je bila snežnobela.

Stajao sam tamo na trenutak, dok me je gledao žmirkajući.

„Kako mogu da vam pomognem?“ Glas mu je bio pribran i nežan, govorio je kao što se prijatni odrasli ponekad obraćaju deci.

„Ja – ovaj, ja sam Ričard Pejpen...“

Malo je nakrivio glavu i ponovo žmirnuo, veseo, živahan kao vrabac.

„... i hoću da pohađam vaš kurs starogrčkog.“

Namrštio se. „Ah, žao mi je.“ Ton njegovog glasa, prosto neverovatno, sugerisao je da mu je zaista žao, žaliye nego meni. „Toliko bih voleo, ali nažalost, nema mesta. Moja grupa je već popunjena.“

Nešto u vezi s ovim očito iskrenim žaljenjem ulilo mi je hrabrost. „Mora da postoji neki način“, rekoh. „Jedan student više...“

„Vrlo mi je žao, g. Pejpen“, reče on kao da me teši zbog smrti dragog prijatelja, pokušavajući da me navede da shvatim da je on bespomoćan, da stvarno ne može da mi pomogne. „Ali ja sam se ograničio na pet studenata i ne mogu ni da zamislim da dodam još jednog.“

„Pet studenata nije mnogo.“

Zavrteo je glavom, zatvorenih očiju, kao da je ova molba više nego što može da podnese.

„Zaista bih voleo da vas primim, ali ne smem ni da razmišljam o tome“, reče. „Strašno mi je žao. Molim vas, izvinite me sada. Imam studenta.“

Prošlo je više od nedelju dana. Počeo sam da idem na predavanja i dobio sam posao kod profesora psihologije koji se zvao dr Roland. (Morao sam da mu asistiram u nekom nejasnom „istraživanju“, čiji smisao nisam nikad otkrio; on je bio stari, smušeni, neuredni tip, biheviorist koji je najveći deo vremena provodio dangubeći u zbornici.) Stekao sam nekoliko prijatelja, većinom brucoša koji su stanovali u mom domu. Možda reč *prijatelji* nije pravi izraz. Zajedno smo jeli, viđali se prilikom dolaska i odlaska, ali nas je uglavnom okupljala činjenica da niko od nas nikoga ne poznaje – što u to vreme nije delovalo nužno neprijatno. Nekoliko ljudi koje sam upoznao, a koji su se već izvesno vreme nalazili u Hemdenu, pitao sam šta se priča o Džulijanu Morouu.

Skoro svi behu čuli za njega i dobio sam svakojake kontradiktorne, ali neverovatne informacije: da je divan čovek; da je varalica; da nema naučno zvanje; da je četrdesetih godina bio veliki intelektualac i prijatelj Ezre Paunda i T. S. Eliota; da njegov porodični novac potiče od partnerstva u prestižnoj bankarskoj firmi, ili, naprotiv, od kupovine imovine pod hipotekom za vreme Depresije; da je izbegao regrutaciju u nekom ratu (iako je hronološki to bilo teško utvrditi); da održava veze s Vatikanom; sa svrgnutom kraljevskom porodicom na Bliskom istoku; s Frankovom Španijom. Stepen istine u svemu ovome bio je, naravno, nepoznatljiv, ali što sam više slušao o njemu, to sam se više interesovao, i počeo sam da pratim njega i njegovu grupicu studenata po kampusu. Četiri momka i jedna devojka nisu uopšte delovali neobično, izdaleka. Međutim, izbliza su bili atraktivna družina – barem meni, koji nisam nikad video ništa poput njih, i kome su nagoveštavali mnoštvo živopisnih i maštovitih osobina.

Dva momka su nosila naočare, zanimljivo, iste vrste: male, staromodne, sa okruglim čeličnim ramom. Onaj krupniji – a zaista je bio grmalj, dvometraš – imao je tamnu kosu, četvrtastu vilicu i grubu, bledu kožu. Mogao je da bude zgodan da su njegove crte bile manje izražene, ili njegove oči, iza naočara, manje bezizražajne i prazne. Nosio je tamna engleska odela i kišobran (bizaran prizor u Hemdenu) i hodao je ukočeno kroz gomile hipika, bitnika, kicoša i klošara, sa samosvesnom otmenošću stare balerine, što je iznenađujuće kod nekoga krupnog kao on. „Henri Vinter“, reče moj prijatelj kad sam pokazao na njega, u daljini, kako u širokom luku zaobilazi grupu dobošara na travnjaku.

Onaj manji – ali ne mnogo – bio je neuredan plavokosi momak rumenih obraza, sa žvakom u ustima; bio je neverovatno veseo, a ruke je držao duboko u džepovima pantalona sa isturenim kolenima. Nosio je svakodnevno isti bezoblični smeđi sako od tvida, koji je bio pocupan na laktovima i imao kratke rukave, a njegova kosa boje peska imala je razdeljak na levoj strani, tako da je jedan dugački pramen padao na jedno oko pod naočarima. Ime mu je bilo Bani Korkoran, pri čemu je Bani nekako bilo skraćeni oblik za Edmund. Glas mu je bio jak i zvonak, odjekivao je u trpezarijama.

Treći momak bio je najegzotičniji među njima. Oštih crta lica i elegantan, bio je neverovatno mršav, nervoznih ruku, sa zloćudnim albinolice i kratkim, vatrenim čuperkom najcrvenije kose koju sam ikad

video. Pomislio sam (pogrešno) da se oblači kao Alfred Daglas ili grof De Monteskje: lepe uštirkane košulje sa francuskim manžetnama; divne kravate; crni zimski kaput koji se pri hodu talasao iza njega i činio da izgleda kao mešanac studenta-princa i Džeka Trboseka. Jednom sam čak, na veliko zadovoljstvo, video da nosi cviker. (Kasnije sam otkrio da nije pravi cviker, nego da ima samo staklo u njemu, i da mu je vid mnogo oštrij od moga.) Ime mu je bilo Frensis Eberneti. Dalja raspitivanja izazivala su sumnju kod mojih poznanika, koji su se čudili mom interesovanju za takvu osobu.

I još je tu bio jedan par, momak i devojka. Mnogo sam ih viđao skupa i u početku sam mislio da su stvarno momak i devojka, dok ih jednog dana nisam video izbliza i shvatio da mora da su brat i sestra. Kasnije sam saznao da su blizanci. Bili su vrlo slični, tamnoplave kose i s licem ni ženskim ni muškim, bistrim, veselim i ozbiljnim, kao par flamanskih anđela. A možda je najneobičnije u kontekstu Hemdena – gde je u izobilju bilo pseudointelektualaca i tinejdžerskih dekadencija, i gde je crna odeća bila *de rigueur* – bilo to što su voleli da nose svetlu odeću, naročito belu. U tom mnoštvu cigareta i tamne prefinjenosti oni su se pojavljivali tu i tamo kao likovi iz neke alegorije, ili kao odavno pokojne zvanice sa neke zaboravljene baštenske žurke. Lako je bilo saznati ko su, budući da ih je pratio glas da su jedini blizanci u kampusu. Zvali su se Čarls i Kamila Mekoli.

Svi oni su meni delovali vrlo nepristupačno. Ali sam ih posmatrao s interesovanjem gde god bih ih ugledao: Frensis kako se saginje da razgovara s mačkom na pragu; Henrija za volanom dok juri malim belim kolima sa Džulijanom kao suvozačem; Banija kako se naginje kroz prozor na spratu da nešto dovikne blizancima dole na travnjaku. Polako mi je pristizalo sve više informacija. Frensis Eberneti bio je iz Bostona i, prema većini izveštaja, bio je poprilično bogat. I za Henrija se pričalo da je bogat; štaviše, bio je lingvistički genije. Govorio je više jezika, starih i savremenih, i beše objavio prevod Anakreona, s komentarom, sa samo osamnaest godina. (To sam saznao od Žorža Laforža, koji je inače bio mrzovoljan i ćutljiv kad je o tome bila reč; kasnije sam otkrio da je Henri kao brucuoš gadno zbunjivao Laforža pred celim odsekom za književnost za vreme njegovih predavanja o Rasinu.) Blizanci su imali stan van kampusa i bili su negde s juga. A Bani Korkoran je imao naviku da pušta do daske melodije marševa Džona Filipa Suze kasno noću.

SADRŽAJ

UVOD	9
Knjiga 1	
POGLAVLJE 1	13
POGLAVLJE 2	50
POGLAVLJE 3	104
POGLAVLJE 4	134
POGLAVLJE 5	167
Knjiga 2	
POGLAVLJE 6	263
POGLAVLJE 7	358
POGLAVLJE 8	400
Epilog	509
IZRAZI ZAHVALNOSTI	529

Dona Tart
TAJNA ISTORIJA

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Nevena Živić

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-547-8

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2024.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**
KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.111(73)-31

TART, Dona, 1963–

Tajna istorija / Dona Tart ; prevod sa engleskog Lazar Macura. – 1. Deretino
izd. – Beograd : Dereta, 2024 (Beograd : Dereta). – 528 str. ; 24 cm. – (Biblioteka
Supernova / [Dereta])

Prevod dela: The secret history / Donna Tartt. – Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-547-8

COBISS.SR-ID 147629577